

UKRAINE
FOOD SECURITY & LIVELIHOODS CLUSTER
Strengthening Humanitarian Response

Провідною агенцією Кластера в Україні є
Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО)

Photo: ©FAO/Genya Savilov

ПЕРЕГЛЯД ПРОДОВОЛЬЧОГО КОШИКА ТА СУМИ ВАУЧЕРА / ГРОШОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ДОПОМОГИ

Перегляд вмісту продовольчого кошика та цін здійснювався відповідно до рекомендацій Стратегічної консультативної групи (СКГ)¹ Кластера продовольчої безпеки та забезпечення засобів до існування (далі – Кластер) та розпочався у вересні 2020 року. Відповідно до рекомендацій, Кластер здійснив аналіз соціально-економічного становища та огляд моніторингів ринку з метою визначення змін в цінах за період з січня 2018 по вересень 2020. Окрім цього, з огляду на кризу, пов'язану з COVID-19, аналіз динаміки доходів населення за такий період також було здійснено. Після консультацій з СКГ та ґрунтуючись на вподобаннях бенефіціарів, виявлених партнерами, що надають продовольчу допомогу, за результатами післядистрибуційного моніторингу, було вирішено замінити ячмінь на гречку та вівсяні пластівці. Відтак, зазначені зміни відповідають вподобанням бенефіціарів, а продукти доступні на місцевих ринках. Такі зміни більшою мірою відповідають українському контексту.

¹ СКГ виконує функцію контролю якості в частині розробки Кластером методичних документів рекомендаційного характеру. СКГ повинна схвалити методичні документи, підготовлені Кластером або технічною робочою групою, перед тим, як розповсюджувати їх серед партнерів Кластера. Членами СКГ є: Agency for Technical Cooperation and Development (ACTED),

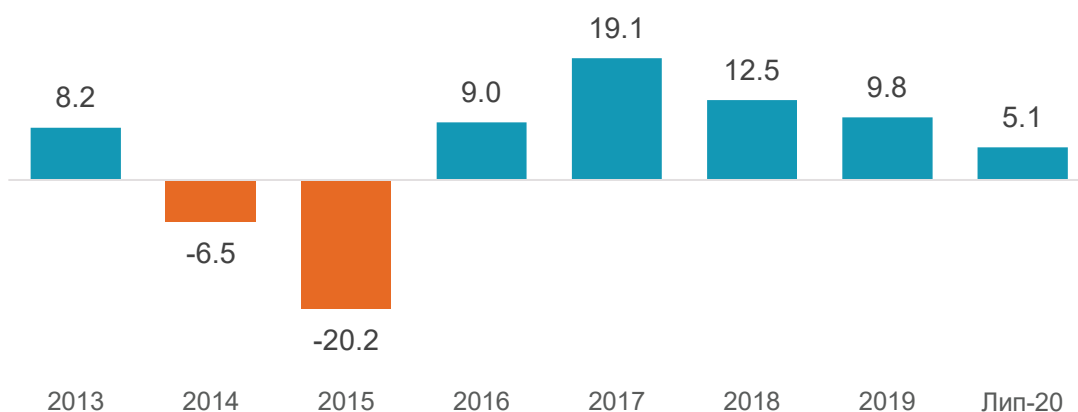
З часу останнього перегляду суми продовольчого ваучера та грошової продовольчої допомоги у вересні 2018 року, продовольчий кошик в Україні подорожчав на 12,8%: подорожчання склало 13,0% в Донецькій області та 11,7% в Луганській області (станом на жовтень 2020). Порівняно з попереднім роком, найбільше подорожчали базові продовольчі товари: гречка (112%), картопля (31%) та білий і житній хліб (28% та 25% відповідно)².

Соціально-економічний аналіз

Хоча аналіз показав, що середня реальна заробітна плата зростала з 2016 року, темпи її зростання сповільнились з 2017 року (див. рис. 1).

Рис. 1

Зміна реальної заробітної плати (% до попереднього року)

Джерело: Державна служба статистики України, вересень 2020

Попри зазначене зростання середньої реальної заробітної плати, соціальні виплати, які є основним джерелом доходу більшості населення, що постраждало від конфлікту, залишаються нижче фактичного розміру прожиткового мінімуму (визначеного Міністерством соціальної політики України у розмірі 3 922 грн. станом на листопад 2020 року). Мінімальний розмір виплати з безробіття у цей місяць становив 1 800 грн., мінімальний розмір пенсії 1 712 грн., а середня пенсія становила 3 411 грн. (рис. 2).

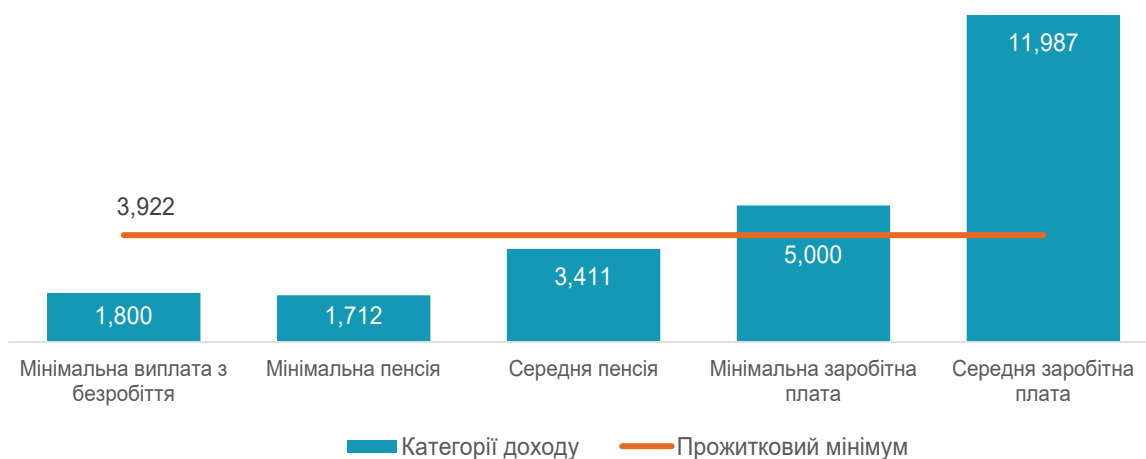
Arbeiter-Samariter-Bund (ASB), Caritas, Charitable Foundation “Humanitarian Aid and Development Center” (HADC), Food and Agriculture Organization (FAO), International Organization for Migration (IOM), Norwegian Refugee Council (NRC), and Triangle génération humaine (TGH).

² Розраховано Кластером на основі методології Світової продовольчої програми (WFP).
Джерело даних: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ct/sctp/sctp_u_e.xlsx

Рис. 2

Рівні місячного доходу і прожитковий мінімум, листопад 2020, грн.

Джерело: Міністерство соціальної політики України³

Рівень безробіття в Донецькій та Луганській областях на підконтрольних уряду територіях залишається вищим порівняно з середнім по Україні з початку конфлікту. Цей розрив був частково поглиблений спадом промислового виробництва. Якщо середній рівень безробіття в Україні з 2013 по початок 2020 зріс на 1.4 відсоткових пункти, сягнувши 9,6% у червні 2020, то у Донецькій області рівень безробіття за цей період майже подвоївся, досягнувши 15,0%, а у Луганській області зріс у 2,6 рази, досягнувши 16,0% (див. рис. 3).

Беручи до уваги, що востаннє рекомендований вміст продовольчого кошика та сума ваучера / грошової продовольчої допомоги переглядалися у 2018 році, та враховуючи макроекономічні зміни (у тому числі зміни в цінах) й дані партнерів отримані через діючі механізми підзвітності постраждалому населенню, перегляд вмісту продовольчого кошика та суми ваучера / грошової продовольчої допомоги набули першочергового значення.

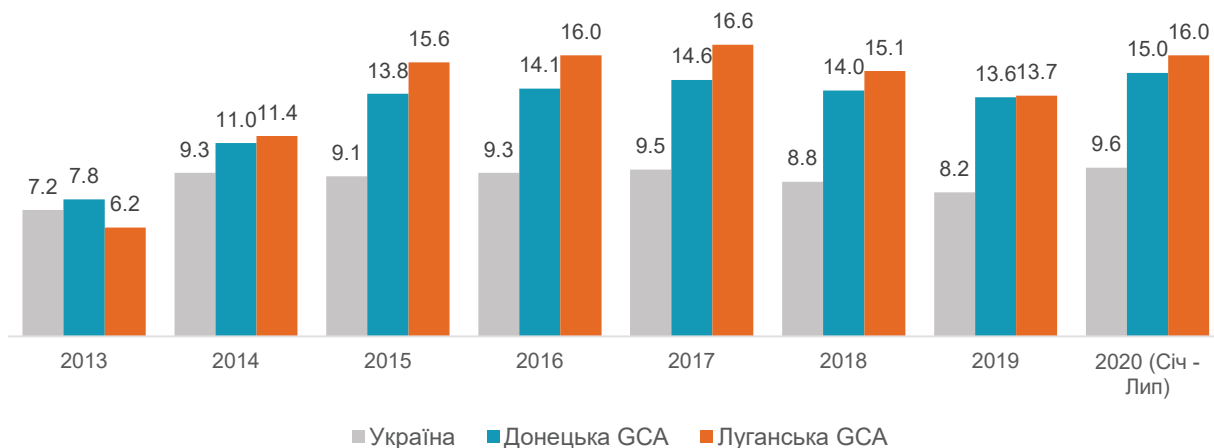
Для цілей цього перегляду пороговим значенням, яке було б визначено критичним для перегляду продовольчого кошика, є підвищення цін на продукти харчування понад 5%.

³ <https://www.msp.gov.ua/news/19569.html>;
<http://www.msp.gov.ua/files/monitoring/01-11-2020.docx>

Рис. 3

Динаміка рівня безробіття, % працездатного населення віком 15 – 70 років (за методологією МОП)

Джерело: Державна служба статистики України, вересень 2020

За кількома винятками, динаміка цін на продукти харчування в Донецькій та Луганській областях відповідає національним тенденціям. Ціна гречки зросла у 2020 році порівняно з 2019: з 19,5 грн. до 42,4 грн. у Донецькій області (зростання на 117%) та з 16,6 грн. до 37,1 грн. у Луганській області (зростання на 124%). Ціна на яловичину зросла на 9% у Донецькій області та на 10% у Луганській області. Морква подорожчала в Луганській області на 18%, тоді як у Донецькій області здешевіла на 22% (порівняно з серпнем 2019). Ціна на хліб зросла у Донецькій області на 13%, водночас у Луганській області та в середньому в Україні зростання становило 3% та 5% відповідно.

Спільний ринковий моніторинг, який проводить консорціум ACCESS (ACTED, PIN, MdM, REACH) спільно з NRC та Save the Children, та який керується ACTED, зафіксував, що за період серпень 2020 року – серпень 2019 ціни істотно не змінилися (спад становив 1%), однак загальне зростання цін станом на серпень 2019 порівняно з серпнем 2018 склало 12%⁴.

⁴ <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiYWVlMDFIYTgtY-TU2OC00OGM0LWlxMTktNGRkYzBkNDRmMDIiIiwidCI6ImQyMDBIOTAzLTE5YjAtNDUyZS1iZDIxLWQxYWEwMTEzOTBkNSIsImMiOiJh9>

Перегляд вмісту продовольчого кошика

Ґрунтуючись на отриманих відгуках бенефіціарів та після консультування з СКГ і переглядом з боку Робочої групи з питань харчування Кластера продовольчої безпеки на глобальному рівні, Кластер рекомендує замінити ячмінь гречкою, а насичений злаками продукт (CSB++) вівсяними пластівцями. Попередній рекомендований продовольчий кошик було затверджено у вересні 2018 року⁵. Документ передбачав дві опції: 1) покриття 2 100 ккал на особу на день відповідно до Міжнародних стандартів надання гуманітарної допомоги в надзвичайних ситуаціях, рекомендованих Sphere; 2) покриття мінімального кошика⁶, до 75% від денної норми 2,100 ккал, що рекомендовано застосовувати за умов доступних і функціонуючих ринків. Домогосподарства класифікуються на три групи за рівнем споживання продуктів харчування відповідно до стандартних порогових значень: низький, показник споживання на межі, а також прийнятний показник споживання. Цей показник корелює зі споживанням калорій, індексом застосування стратегій виживання, та часткою доходу домогосподарств, що витрачається на продукти харчування.

Рекомендований асортимент продовольчого кошика відповідає глобальній методології WFP для застосування за умов надзвичайних ситуацій, з деякими одиницями, що більш пристосовані до українського контексту (гречка, вівсяні пластівці, чорний чай – за бажанням)

Повна залежність від продовольчої допомоги – відсутність інших джерел харчування

Населення, яке страждає від наслідків тривалого конфлікту, у тому числі внутрішніх переміщень, втрати джерел доходу, неможливості отримати доступ до соціальних послуг та пільг, а також інфляції, стикаються зі збільшенням рівня продовольчої небезпеки, посиленою обмеженим доступом до продовольства.

⁵ https://fscluster.org/sites/default/files/documents/2409_-_fsc_targetingration_planning_eng.pdf

⁶ Мінімальний набір продуктів харчування передбачає покриття 2 100 ккал на особу на день для задоволення базових потреб в енергетичній цінності

За умов, коли домогосподарства не можуть задовольнити свої потреби у продовольстві, гуманітарне реагування є надзвичайно важливим в частині надання продовольчої допомоги, яка забезпечує постраждале населення загальними мінімальними потребами в харчуванні.

Рис. 4 відображає рекомендований Кластером вміст продовольчого кошика для покриття повного раціону (2 100 ккал на особу на день).

Рис. 4

Варіант продовольчого кошика на 2 100 ккал на день на одну особу*

ВМІСТ РАЦІОНУ	Денний раціон г/особу/день	Енергетична цінність ккал
ГРЕЧАНА КРУПА	100	343
МАКАРОННІ ВИРОБИ, МАКАРОНИ	100	371
КВАСОЛЯ ВСІХ ТИПІВ	45	150
М'ЯСНІ КОНСЕРВИ	45	99
ОЛІЯ СОНЯШНИКОВА	30	265
ЦУКОР	15	58
СІЛЬ, ЙОДОВАНА (WFP)	3	0
ВІВСЯНКА (ВІВСЯНІ ПЛАСТИВЦІ)	100	350
САРДИНИ, КОНСЕРВОВАНІ В ОЛІЇ, БЕЗ РІДИНИ	45	94
РИС БІЛИЙ, СЕРЕДНЬОЇ ЗЕРНИСТОСТІ	100	360
ЧАЙ ЧОРНИЙ, НУТРИЄНТИ ВКАЗАНІ НА 100 МЛ ЗАВАРЕНОГО ЧАЮ**	6	0
Підсумок раціону	589	2,090
Вимоги бенефіціара		2,100
% вимог, забезпечених раціоном		100%

*Розрахунок раціону NutVal — експортовані дані.

**Додавання чаю в кошик опціональне. Рекомендовано додавати відповідно до потреб бенефіціарів ⁷.

⁷ Деякі дослідження (наприклад, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11029010/>) виявили, що поліфеноли та фітати, які містить чай, є інгібуючими чинниками всмоктування заліза. У той же час є докази, що наявність достатньої кількості підсилювачів всмоктування заліза (аскорбінова кислота, м'ясо, риба та птиця) перешкоджає пригніченню засвоєння заліза навіть за умови споживання великої кількості чаю. Враховуючи, що діючі механізми підзвітності постраждалому населенню, які запроваджуються партнерами Кластера в Україні, показують, що чай є бажаним компонентом продовольчого кошика, рекомендується включати його на основі результатів цих механізмів підзвітності постраждалому населенню.

Часткова залежність від продовольчого кошика

У локаціях з безперервним постачанням харчових продуктів та добре функціонуючими ринками рекомендовано забезпечувати 75% раціону мінімального продовольчого кошика (1 600 ккал з 2 100 ккал) для вразливих груп населення. Передбачається, що ці групи мають економічний доступ до продовольства через офіційні та неофіційні системи соціального забезпечення, а, відтак, вони не повністю залежать від гуманітарної/продовольчої допомоги для задоволення всіх їхніх потреб у продовольстві та харчуванні.

Рис. 5 відображає рекомендований Кластером вміст продовольчого кошика для покриття часткового раціону (1 600 ккал на особу на день).

Рис. 5

Food basket options at 1,600 kcal per person per day*

ВМІСТ РАЦІОНУ	Денний раціон	Енергетична цінність
	g/person/day	kcal
ГРЕЧАНА КРУПА	60	206
МАКАРОННІ ВИРОБИ, МАКАРОНИ	200	742
КВАСОЛЯ ВСІХ ТИПІВ	60	200
М'ЯСНІ КОНСЕРВИ	30	66
ОЛІЯ СОНЯШНИКОВА	20	177
ЦУКОР	25	97
СІЛЬ, ЙОДОВАНА (WFP)	3	0
САРДИНИ, КОНСЕРВОВАНІ В ОЛІЇ, БЕЗ РІДИНИ	50	104
ЧАЙ ЧОРНИЙ, НУТРИЄНТИ ВКАЗАНІ НА 100 МЛ ЗАВАРЕНОГО ЧАЮ**	6	0
Підсумок раціону	454	1,591
Вимоги бенефіціара		2,100
% вимог, забезпечених раціоном		76%

*Розрахунок раціону NutVal — експортовані дані.

Перегляд суми ваучера / грошової продовольчої допомоги⁸

Розрахунок суми ваучера / грошової продовольчої допомоги здійснювався відповідно до методології, яку в Україні застосовувала WFP до 2018 року, та ґрунтувався на 23 продовольчих товарах з продовольчого кошика, рекомендованого урядом⁹.

На початку 2015 року, початкова сума 45 дол. США (еквівалент 700 грн.) була запропонована WFP за результатами оцінки техніко-економічного обґрунтування застосування ваучерів та грошової продовольчої допомоги. Вона ґрунтувалася на вартості мінімального продовольчого кошика, визначеного Урядом України, який забезпечував 2 600 ккал (зимовий раціон). У серпні, було прийнято рішення використовувати вартість продовольчого кошика як основу для розрахунку вартості ваучера / грошової продовольчої допомоги. Цільові групи забезпечувалися короткотривалою підтримкою за допомогою повного продовольчого кошика.

3 травня 2016 року сума продовольчого ваучера та грошової продовольчої допомоги становила 450 грн, що було достатньо для забезпечення 1600 ккал (75% від вартості продовольчого кошика). Згідно з моніторингом ринку WFP за червень і серпень, інфляція на продовольчі товари становила 40%. За національними тарифами середня вартість продовольчого кошика становила 668 грн, отже, щоб покрити 75% ккал, суму продовольчого ваучера та грошової продовольчої допомоги необхідно було збільшити. Після кількох консультацій та обговорення на засіданні Кластеру з питань продовольчої безпеки (19 жовтня 2016 року) рекомендована сума була встановлена у розмірі 550 грн.¹⁰

⁸ Ініціатива з перегляду суми ваучера / грошової продовольчої допомоги є постійним процесом, що триває. Кластер у подальшому переглядатиме документ, ґрунтуючись на відгуках партнерів. Слід зазначити, що цей перегляд був розроблений на основі попереднього аналізу та даних домогосподарств. Оскільки в майбутньому з'явиться більше даних, продовольчий кошик буде періодично переглядатись та оновлюватись.

⁹ Опис вмісту продовольчого кошика, який відслідковувався WFP, доступний за посиланням: <https://snap.vam.wfp.org/index1.php>

¹⁰ Розрахунок у жовтні 2016: вартість продовольчого кошика, визначеного WFP, становить 668 гривень (1900 ккал). Враховуючи, що члени кластера мають покрити 1575 ккал та якщо для покриття 1900 ккал необхідно 668 грн, сума продовольчої допомоги = $(1575 * 668) / 1900 = 553,7$ грн. Звідси рішення про підвищення суми до 550 грн.

Для грошових переказів, що здійснювалися на непідконтрольних уряду територіях, сума була узгоджена у розмірі 553 грн.

На зустрічі Кластера у Києві 31 серпня 2017 року, через підвищення цін на продовольчі товари було вирішено підвищити рекомендовану суму до 700 грн. на особу на місяць. Застосовуючи таку ж методологію, що й у жовтні 2016 року, для оцінки рекомендованої суми ваучера згідно з поточними цінами (липень було взято за приклад при розрахунку), на основі розрахунків відділу VAM WFP, спеціалісти якого стежать за споживчим кошиком, суму продовольчого ваучера та грошової продовольчої допомоги було встановлено у розмірі 701 грн¹¹. ІПартнерам кластеру, які надають допомогу у вигляді готівки або ваучера, було рекомендовано застосовувати це значення починаючи з жовтня 2017 року.

На засіданні FSLC у Києві 21 вересня 2018 року, через підвищення цін на продукти харчування, члени Кластера погодилися знову переглянути рекомендовану суму. Застосовуючи таку ж методологію, що й в жовтні 2016 та в серпні 2017 року для оцінки рекомендованої суми ваучера згідно з поточними цінами (червень було взято за приклад при розрахунку), на основі розрахунків відділу VAM WFP, спеціалісти якого стежать за споживчим кошиком, сума продовольчого ваучера та грошової продовольчої допомоги склала 825 грн. на особу в місяць, що покриває 75% раціону¹².

На засіданні СКГ Кластера 29 липня 2020 року було знов підняте питання необхідності перегляду продовольчого кошика і суми ваучера / грошової продовольчої допомоги. Застосовуючи методологію, яка була використана WFP при перегляді у 2018 році, Кластер використовував дані Державної служби статистики України. Проаналізовані зміни цін на продукти харчування та зміни в доходах населення актуалізують зміни в мінімальному споживчому кошику (minimum expenditure basket, МЕВ). Продовольчий кошик повинен відображати постійні зміни цін, доходів та виробництва продуктів харчування.

---

¹¹ ТРозрахунок у серпні 2017: вартість продовольчого кошика, визначеного WFP, становить 846 гривень (1900 ккал). Враховуючи, що члени кластера мають покрити 1575 ккал та якщо для покриття 1900 ккал необхідно 846 грн, сума продовольчої допомоги = $(1575 * 846) / 1900 = 701$ грн. (за цінами липня 2017 року).

¹² Розрахунок у вересні 2018: вартість продовольчого кошика, визначеного WFP, становить 996 гривень (1900 ккал). Враховуючи, що члени кластера мають покрити 1575 ккал та якщо для покриття 1900 ккал необхідно 996 грн, сума продовольчої допомоги = $(1575 * 996) / 1900 = 825$ грн (за цінами червня 2018 року).

Продовольчий кошик, який відстежувався WFP, містив 23 основних продукти харчування з національного продовольчого кошика, рекомендованого Урядом України. Застосовуючи таку ж методологію, що й у 2018, сума ваучера / грошової продовольчої допомоги була перерахована, застосовуючи ціни станом на жовтень 2020 року. Кластер застосовував попередній кошик, який відслідковувався WFP, для розрахунку вартості 1 ккал, що дає змогу розрахувати вартість повного 100% раціону (помноживши на 2 100) або часткового 75% раціону (помноживши на 1 575). Кластер рекомендує застосовувати ваучери / грошову продовольчу допомогу для покриття 75% раціону (1 575 ккал), особливо в локаціях з добре функціонуючими ринками та для домогосподарств, які здатні самостійно забезпечити частину своїх вимог денного раціону.

На рис. 6 показана динаміка вартості продовольчого кошика, який моніторили WFP до 2018 та Кластер після 2018 року (з застосуванням тієї ж методології). Фактична вартість продовольчого кошика зросла з часу останнього перегляду рекомендованої суми ваучера / грошової продовольчої допомоги у вересні 2018 року. Вартість продовольчого кошика зросла на 12,8% в середньому по Україні, при цьому в Донецькій області зростання становило 13,0%, а в Луганській – 11,7% порівняно з останнім переглядом у вересні 2018. Середня вартість відстежуваного WFP продовольчого кошика за останні 12 місяців (за період з листопада 2019 по жовтень 2020) становила 1 129 грн. в середньому по Україні ¹³.

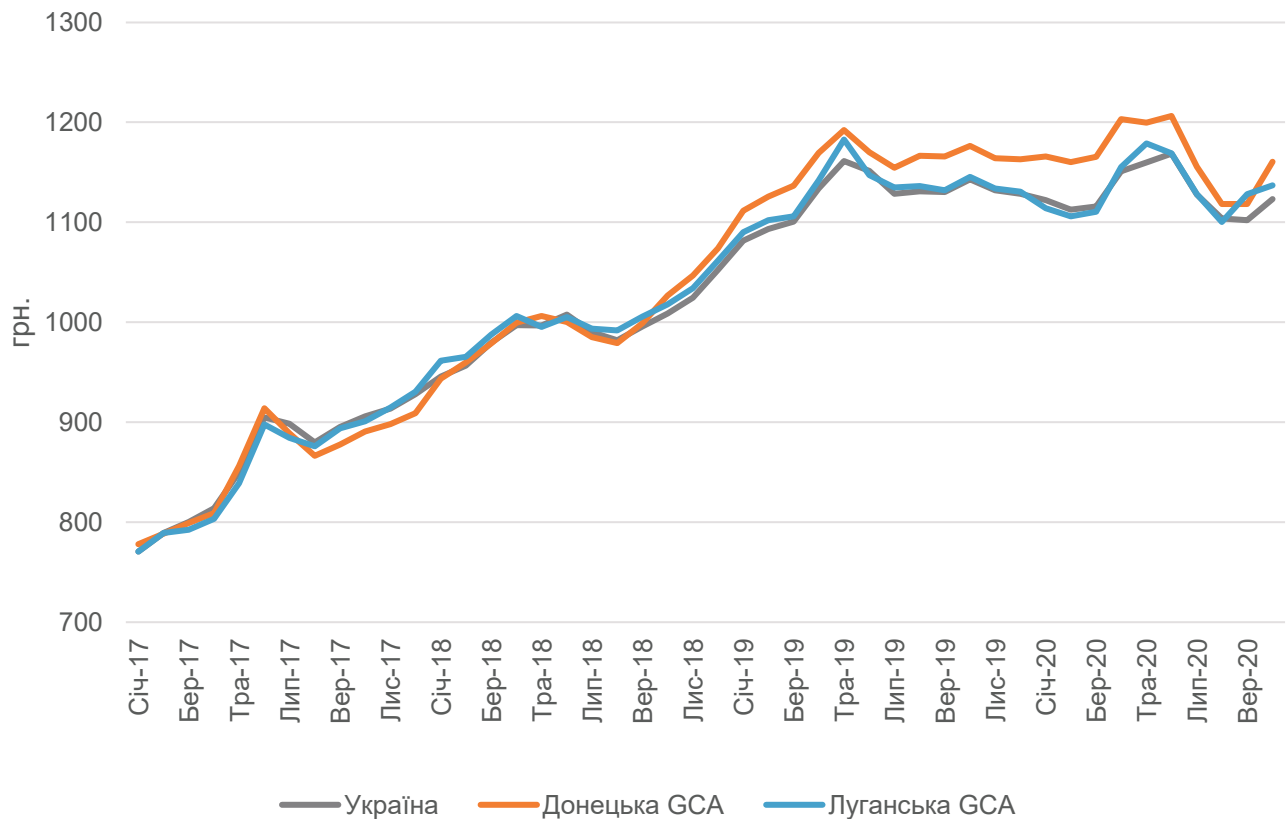
Таким чином, для покриття часткового раціону 1 575 ккал (тобто 75% від повного раціону), рекомендована сума ваучера / грошової продовольчої допомоги становить 936 грн ¹⁴.

¹³ Розрахунок у грудні 2020: Середня вартість відстежуваного WFP продовольчого кошика (1,900 kcal) з листопада 2019 по жовтень 2020 становила 1 129 грн. Відтак, для розрахунку вартості 1 575 ккал застосовуємо: $= (1,129 * 1,575) / 1,900 = \text{UAH } 936 \text{ грн.}$

¹⁴ Станом на 11 лютого 2021 року це еквівалент 33,71 дол. США.

Рис. 6
Динаміка вартості продовольчого кошика

Джерело: Державна служба статистики України

Проект цього документа пройшов три раунди перегляду з боку СКГ Кластера та Кластера продовольчої безпеки на глобальному рівні і був розглянутий на засіданнях СКГ 13 та 18 січня 2021 року.

Кластер рекомендує партнерам, які надають грошову продовольчу допомогу або продовольчу ваучерну допомогу, застосовувати оновлену суму, починаючи з лютого 2021 року. Однак, враховуючи, що деякі проекти вже на стадії запровадження, і вартість встановлено згідно з попередньою рекомендацією, партнери можуть розпочати застосовувати нову вартість, коли це стане можливим.

20 січня 2021 року